

สถานภาพการผลิตและทัศนคติในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในอำเภอ พรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

Situation of Production and Attitude for Laying Ducks Grazing Farming in Phrompirom, Bang Kratum and Bang Rakam Districts, Phitsanulok Province

แสงเทียน แจ่มทอง¹, สรินยา รัตนสวัสดิ์¹ และ สุภาวดี แยมมวง^{1*}

Saengthian Jamtong¹, Sarinya Rattanasawat¹ and Suphawadee Yaemkong^{1*}

บทคัดย่อ: การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพการผลิตและทัศนคติในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในอำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งจำนวน 104 ราย จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ค่าเชิงสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (54.85%) มีอายุเฉลี่ย 54.54 ± 7.54 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (72.12%) มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (98.08%) โดยส่วนใหญ่ทำนา (52.94%) มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งเฉลี่ย 12.71 ± 3.96 ปี โดยศึกษาการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งด้วยตนเอง (92.31%) ใช้เงินทุนของตนเองในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง (96.15%) และมีการเช่าที่ดินในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง (79.81%) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานในการเลี้ยง (56.73%) อัตราการจ้างแรงงานมีค่าเฉลี่ย 4,798.31 ± 487.29 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลฟาร์ม (57.69%) เกษตรกรทั้ง 3 อำเภอ มีจำนวนเป็ดไข่ไล่ทุ่งเฉลี่ย 2,559.95 ± 1,457.69 ตัวต่อฟาร์ม โดยส่วนใหญ่เป็นเป็ดสายพันธุ์กากีแคมเบลล์ (92.31%) มีการซื้ออาหารชั้นสำเร็จรูปมาใช้ในการเลี้ยง (94.23%) และมีการทำวัคซีนให้กับเป็ดไข่ไล่ทุ่งของตนเอง (100%) เกษตรกรมีทัศนคติต่อการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง โดยคิดว่าการเลี้ยงแบบขยายไข่เปิดให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด (65.38%) ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัญหาและอุปสรรคในด้านราคาและการตลาด ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้บ่งชี้ว่าเป็นนัยว่ามีความจำเป็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งของเกษตรกรในประเทศไทยตลอดจนการพัฒนาคู่มือและความเข้าใจในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: สถานภาพการผลิต, ทัศนคติ, เป็ดไข่ไล่ทุ่ง, เกษตรกร

ABSTRACT: The aimed of this research was to study the situation of production and attitude for laying ducks grazing farming in Phrompirom, Bang Kratum and Bang Rakam districts, Phitsanulok Province. The structural interview from 104 laying ducks grazing farms were analyzed by descriptive statistical analysis such as percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum. The results showed that the majority of farmers were male (54.85%). The farmers' average age was 54.54±7.54 years old and had primary school education (72.12%). The main occupation was agriculture (98.08%) by farm crop for plant (52.94%). The farmers' average experience raising of laying ducks was 12.71±3.96 years old that learned by themselves (92.31%). Most farmers use them money for production laying ducks farming (96.15%) and rent the land for raising of laying ducks (79.81%). Farmers employed people for

¹ สาขาวิชาสัตวศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตรและอาหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

Animal Science Program, Faculty of Food and Agricultural Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

* Corresponding author: suphayaku@hotmail.com

take care (56.73%) average 4,798.31±487.29 baht per month. Most of them did not recording farm (57.69%). The average number of laying ducks was 2,559.95±1,457.69 heads per farm in three districts. Most farms preferred to use Khaki Cambell (92.31%) in this study. Farmers bought concentrate (94.23%) and also vaccinated to their laying ducks (100%). The attitude of farmers in this study revealed laying ducks grazing farming provided highest return (65.38%). The most important problem and obstacle of farmers for raising laying ducks grazing was the price and marketing. These results implied that the need of improvement for knowledge and understanding in raising laying ducks grazing farming, and efficiency of laying ducks grazing farming of the farmers in Thailand as well.

Keywords: Situation of production, Attitude, Laying ducks farming, Farmers

บทนำ

การเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง (Laying duck grazing farming) เป็นวิถีชีวิตหรืออาชีพของเกษตรกรไทยในชนบทที่มีการเลี้ยงอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน และสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้อีกทางเลือกหนึ่ง ซึ่งในอดีตการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะมีมากในแถบพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเมื่อระบบชลประทานที่ดีขึ้น จึงสามารถทำนาได้ปีละหลายครั้ง การเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวในแต่ละพื้นที่มีระยะเวลาไม่พร้อมกัน จึงสามารถใช้น้ำข้าวซึ่งเป็นพื้นที่ที่สามารถนำเป็ดเข้าไปเลี้ยงหมุนเวียนได้ตลอดทั้งปี ทำให้การเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้การเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งมีต้นทุนในการเลี้ยงไม่มากนัก เนื่องจากต้นทุนค่าอาหารมาจากแหล่งธรรมชาติของนาข้าวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการเอื้อประโยชน์และสร้างความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามจากวิกฤตการณ์โรคไข้หวัดนก (Avian Influenza) ระบาดในทั่วโลกและในประเทศไทย ช่วงปี พ.ศ. 2547 – 2550 ทำให้สัตว์ปีกโดยเฉพาะไก่พื้นเมืองและเป็ดไข่ไล่ทุ่งของเกษตรกรตายและถูกทำลายเพื่อตัดวงจรการแพร่ระบาดของโรคเป็นจำนวนมาก สร้างความเสียหายต่อธุรกิจการเลี้ยงเป็ด ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกษตรกรบางส่วนได้เลิกกิจการ ส่งผลให้ปริมาณการเลี้ยงเป็ดภายในประเทศลดลง และผลผลิตไข่เป็ดลดลงด้วยเช่นกัน ทำให้ราคาไข่เป็ดสูงขึ้นในเวลาต่อมา นอกจากนี้โรคไข้หวัดนกยังเป็นโรคที่สามารถติดต่อได้ถึงมนุษย์และทำให้มีผู้เสียชีวิตและเจ็บป่วยได้ จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลให้ภาครัฐได้มีการกำหนด

มาตรการและแนวทางให้มีการปรับเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสัตว์ปีกทุกชนิดให้เป็นระบบฟาร์มตามมาตรการของรัฐแทนการเลี้ยงแบบไล่ทุ่ง เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดการแพร่ระบาดและควบคุมป้องกันโรคไข้หวัดนกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมปศุสัตว์, 2558; อารังศักดิ์, 2547; ธีบุญธร และคณะ, 2549; ไพโรจน์, 2549; Gilbert et al., 2006; Bui Xuan Men, 2010) แม้ว่านโยบายหรือตามมาตรการของภาครัฐจะทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนหรือจัดระบบการเลี้ยงเป็ดเข้าสู่ระบบฟาร์ม เพื่อเป็นการป้องกันและเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมโรคไข้หวัดนก แต่ยังมีเกษตรกรบางรายที่ไม่ได้เข้าร่วมในมาตรการดังกล่าวหรือเข้าร่วมแต่ยังไม่เป็นการเลี้ยงในระบบฟาร์มอย่างแท้จริง และจากช่วงที่ผ่านมายังไม่พบการระบาดของโรคไข้หวัดนกอีก จึงทำให้การเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งกลับฟื้นคืนมา ดังนั้นการศึกษาด้านสถานภาพการผลิตและทัศนคติในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งอาจได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในการวางแผนการผลิตและตัดสินใจที่จะลงทุนเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งต่อไป และนอกจากนี้ข้อมูลที่ยังเป็นประโยชน์ในการกำหนดมาตรการการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรในการปรับระบบการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งอย่างไรถึงจะสามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไปควบคู่ไปกับเกษตรกรไทยต่อไปในอนาคต

วิธีการศึกษา

ข้อมูลได้มาจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural interview) ของเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง จำนวน 104 ราย จากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในอำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอ

บางระกำ จังหวัดพิษณุโลก สำหรับการสร้างและวิธีการตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย เพื่อประเมินความตรงของเนื้อหา โดยนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างขึ้นไปทดสอบกับเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความยากง่ายเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถามและความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและข้อมูลที่ต้องการ เสร็จแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์เพิ่มเติมจากนั้นเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วทำการจัดหมวดหมู่ลงรหัสข้อมูล นำข้อมูลที่ลงรหัสแล้วไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยการนำเสนอสถิติที่วิเคราะห์ได้ในรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive statistical analysis) ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรม Microsoft Excel 2010

ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาสถานภาพการผลิตและทัศนคติในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่งในอำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (54.85%) มากกว่าเพศหญิง (46.15%) มีอายุเฉลี่ย 54.54 ± 7.54 ปี โดยมีอายุสูงสุด 68 ปี และมีอายุต่ำสุด 35 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (72.12%) รองลงมา ได้แก่ ไม่ได้เรียน (19.23%) และมัธยมศึกษา (8.65%) ตามลำดับ มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (98.08%) และมีธุรกิจส่วนตัว (1.92%) เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา (52.94%) รองลงมา ได้แก่ ทำไร่ (32.35%) และปลูกสัตว์ (14.71%) ตามลำดับ เกษตรกรเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่งเป็นอาชีพเสริม (64.42%) และอาชีพหลัก (35.58%) มีประสบการณ์การเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่งเฉลี่ย 12.71 ± 3.96 ปี จากการศึกษาด้วยตนเอง (92.31%) และศึกษาจากเพื่อนบ้าน (7.69%) เกษตรกรมีการใช้เงินทุนของตนเองในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่ง (96.15%) และจากเงินกู้ (3.85%) ที่ได้มาจากเงินกู้ของ

สหกรณ์ (25.00%) และจากเงินกู้ของธกส. (75.00%) ส่วนใหญ่มีการเช่าที่ดินในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่ง (79.81%) รองลงมา ได้แก่ มีที่ดินเป็นของตนเอง (17.31%) และทั้งเช่าที่ดินและมีเป็นของตนเอง (2.88%) ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงาน (56.73%) และใช้แรงงานในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่ง (43.27%) สำหรับอัตราค่าจ้างแรงงานมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ $4,798.31 \pm 487.29$ บาทต่อเดือน และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการจัดบันทึกข้อมูลฟาร์ม (57.69%) จัดบันทึกข้อมูลฟาร์ม (42.31%) เกษตรกรทั้ง 3 อำเภอ มีจำนวนเปิดไข่ไล่ทุ่งเฉลี่ย $2,559.95 \pm 1,457.69$ ตัวต่อฟาร์ม โดยส่วนใหญ่เป็นเปิดสายพันธุ์ไก่แคมเบลล์ (92.31%) และสายพันธุ์ลูกผสม (7.69%) มีการซื้ออาหารสำเร็จรูปมาใช้ในการเลี้ยง (94.23%) ไม่มีการให้อาหารข้น (5.77%) โดยเฉลี่ยที่ให้อาหารข้นประมาณ 63.01 ± 39.40 กิโลกรัมต่อวัน สูงสุดที่ให้อาหารข้น เท่ากับ 200 กิโลกรัมต่อวัน และต่ำสุดที่ให้อาหารข้น เท่ากับ 15 กิโลกรัมต่อวัน เกษตรกรทุกรายมีการทำวัคซีนให้กับเปิดไข่ไล่ทุ่งของตนเอง (100%) โดยเฉลี่ยการทำวัคซีนเท่ากับ 2.89 ± 0.69 ครั้งต่อปี สูงสุดที่ทำวัคซีน เท่ากับ 4 ครั้งต่อปี และต่ำสุด 2 ครั้งต่อปี สำหรับค่าใช้จ่ายในการทำวัคซีนเฉลี่ย เท่ากับ $1,699.00 \pm 822.13$ บาทต่อครั้ง โดยมีค่าใช้จ่ายสูงสุด เท่ากับ 4,000 บาทต่อครั้ง และต่ำสุด เท่ากับ 300 บาทต่อครั้ง เกษตรกรมีทัศนคติต่อการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่ง โดยคิดว่าการเลี้ยงเปิดแบบขายไข่เปิดให้กำไรมากที่สุด (65.38%) รองลงมา ได้แก่ ทั้งการเลี้ยงแบบขายไข่เปิดและขายตัว (22.12%) และการเลี้ยงเปิดแบบขายตัว (12.50%) ตามลำดับ ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่งที่เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัญหาและอุปสรรคในด้านราคาและการตลาด รองลงมา ได้แก่ ด้านอาหารและการให้อาหาร ด้านโรคและการป้องกันโรค และด้านการผลิต ด้านพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยง และด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริมในการเลี้ยงเปิดไข่ไล่ทุ่ง ตามลำดับ ดังแสดงใน Table 1

Table 1 The level of problems and obstacles in laying ducks grazing farming in Phompirom, Bang Kratum and Bang Rakam districts, Phitsanulok province

Type of problems and obstacles	Frequency	Level
Production of laying ducks grazing farming	1.00	Low
Land for raising laying ducks grazing farming	1.00	Low
Feed and feeding	1.16	Low
Disease and disease prevention	1.01	Low
Price and marketing	1.48	Low
Staff and supporting from organization	1.00	Low
Average	1.11	Low

Remark: 2.34-3.00 = High level, 1.67-2.33 = Moderate level, 1.00-1.66 = Low level

วิจารณ์

เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งทั้ง 3 อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.54 ± 7.54 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีประสบการณ์การเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งเฉลี่ย 12.71 ± 3.96 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของไพโรจน์ (2549) และชิตชนก (2556) ที่พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งและปล่อยลานสวนใหญ่เป็นเพศชาย (71.8% และ 100%) มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี และ 51 ปี ขึ้นไป สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา (82.1% และ 43.75%) โดยในสมัยอดีตระดับการศึกษาที่สูงถือว่ายังไม่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันมากเท่าที่ควร ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงถือว่ามีความรู้มากพอที่จะประกอบอาชีพในสมัยนั้นได้และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งอยู่ในช่วง 11-30 ปี (59%) และ 15 ปี ขึ้นไป (62.50%) ตามลำดับ ซึ่งประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งนั้นมีผลต่อผลผลิตที่ได้รับของเกษตรกรหากเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งมากทำให้มีโอกาสที่จะนำปัญหาต่างๆ ที่ประสบมาในแต่ละปีมาปรับปรุงแก้ไขวิธีการเลี้ยงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเกษตรกรมีการจ้างแรงงานในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งมากกว่าใช้แรงงานภายในครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก จึงมีการจ้างแรงงานในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่ง แตกต่างกับการศึกษาของชิตชนก (2556) ที่มีการใช้

แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก (74.40%) เนื่องจากปัจจุบันแรงงานสำหรับจ้างหายากค่าแรงค่อนข้างสูง ทั้งยังไม่มีความซื่อสัตย์ชอบหลักขโมยไข่และเปิดไปขาย ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งส่วนใหญ่ปรับเปลี่ยนใช้แรงงานของตนเองเป็นหลัก โดยสำหรับแรงงานจ้างมีการใช้แรงงานต่างด้าว ได้แก่ สัญชาติกัมพูชาลาว และพม่าเข้ามาเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งเพราะจ่ายค่าแรงถูกกว่าการจ้างแรงงานไทยเกษตรกรมีการใช้เงินทุนของตนเองมากกว่าการกู้เงินในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่ง เนื่องจากเกษตรกรทำอาชีพอื่นเสริม นอกเหนือจากการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่ง เช่น ทำนา และทำไร่ เป็นต้น จึงมีเงินทุนในส่วนของตนเองประกอบด้วยการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งที่มีจำนวนอยู่ไม่มาก จึงไม่จำเป็นต้องการยืมเงินจากแหล่งทุนอื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ ชิตชนก (2556) ที่รายงานว่าแหล่งเงินทุนในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งมาจากการใช้เงินทุนของตนเอง (92.3%) แต่แตกต่างกับการศึกษาของ ไพโรจน์ (2549) ที่พบว่าเกษตรกรมีการกู้ยืมเงิน (87.50%) มากกว่าไม่กู้ยืมเงินเพื่อลงทุน เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้แรงงานในครัวเรือนร่วมกับจ้างคนเลี้ยงในสัดส่วน 50:50 และมีจำนวนขนาดฝูงเป็ดที่มากกว่า จึงทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงเป็ดไข่ไต่ทุ่งที่มากกว่า เป็นเหตุผลทำให้มีการกู้ยืมเงินมากกว่าการใช้จ่ายเงินของตนเอง นอกจากนี้เกษตรกรไม่นิยมทำการจดบันทึกข้อมูลฟาร์ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของชิตชนก (2556) พบว่ามีเกษตรกรส่วนน้อยที่ทำการจดบันทึกข้อมูลต่างๆ

ภายในฟาร์ม (15.4%) โดยข้อมูลที่ทำกรบันทึกเกษตรกรเลือกบันทึกข้อมูลด้านค่าใช้จ่ายที่สำคัญมากที่สุดซึ่งประกอบด้วยค่าพันธุ์เปิดและค่าอาหารเป็นต้น ซึ่งการจดบันทึกเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับการทำบัญชีฟาร์ม ควรมีการจดบันทึกการจัดการฟาร์มรวมทั้งบันทึกรายรับรายจ่ายเพื่อให้ทราบต้นทุนผลตอบแทนที่แท้จริงและควบคุมรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือยได้

สำหรับสายพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นสายพันธุ์กากี้แคมเบลล์ ซึ่งสอดคล้องกับสายพันธุ์ที่พบในการศึกษาของธัญญธรและคณะ (2549); ไพโรจน์ (2549) และชิตชนก (2556) เนื่องจากเปิดสายพันธุ์กากี้แคมเบลล์ให้ผลผลิตที่ดี มีคุณภาพ และนิยมใช้เลี้ยงกันเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อาหารข้นสำเร็จรูปมากกว่าไม่มีการให้อาหารข้นในการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพโรจน์ (2549); คุณาพร และคณะ (2555) และชิตชนก (2556) ที่พบว่ามีการใช้อาหารผสมสำเร็จรูป (100% 55.1% และ 56.40%) อย่างไรก็ตามเกษตรกร มีการทำวัคซีนให้กับเปิดไขไล่ทุ่งทุกฟาร์มในพื้นที่ที่สำรวจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธัญญธรและคณะ (2549) ที่พบว่าเกษตรกรมีการทำวัคซีน 2 ชนิด ได้แก่ วัคซีนแพลคหรือกาฟโรคเปิด (99.40%) และวัคซีนอหิวาต์ (83.90%) ส่วนของชิตชนก (2556) ได้ทำวัคซีนแพลค (53.80%) และวัคซีนแพลคและอหิวาต์ (83.90%) และไพโรจน์ (2549) ได้ทำวัคซีน 3 ชนิด ได้แก่ วัคซีนแพลค (100%) วัคซีนอหิวาต์ (46.20%) และวัคซีนนิวโรดซินโดรม (25.00%) ตามลำดับ เกษตรกรมีทัศนคติต่อการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง โดยคิดว่าการเลี้ยงเปิดแบบขายไขเปิดให้กำไรมากที่สุด (65.38%) เนื่องมาจากเกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตจากไขของเปิดได้ตลอดเวลา โดยไม่มีการจำหน่ายเปิดไขแบบขายตัว ซึ่งหากขายตัวไปพร้อมขณะให้ไข อาจทำให้เสียรายได้จากการจำหน่ายไขเปิด ซึ่งราคาขายตัวไม่คุ้มค่ากับการจำหน่ายไขเปิด เมื่อพิจารณาในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของเกษตรกรในการศึกษาคั้งนี้พบว่า เป็นปัญหาและอุปสรรคในด้านราคาและการตลาด ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของชิตชนก (2556) ที่พบว่า ปัญหาในการเลี้ยงเปิดไขไล่

ทุ่งของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานีมากที่สุด คือ การจัดหาพื้นที่หรือแปลงนามาใช้เลี้ยงเปิด (87.2%) สำหรับประเด็นปัญหาและอุปสรรคในคั้งนี้ที่พบในด้านราคาและการตลาดนั้น ควรมีการศึกษาตลาดไขเปิด เพื่อวางแผนการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งตามสภาวะการณ์ของตลาด ช่วงใดที่ราคาไขเปิดสูง และช่วงใดที่ราคาตกต่ำ เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่ หรือเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น และควรมีการรวมกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เช่น จัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง หรือกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองด้านราคา และเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวด้านการตลาด และด้านโรคระบาดอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ระบบการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งนั้น เป็นกิจกรรมเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและหลากหลาย ซึ่งนอกจากจะเป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ประกอบการต่างๆ ในทางเศรษฐกิจแล้วยังเป็นการแลกเปลี่ยนแบบต่างตอบแทน ซึ่งเป็นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งและเกษตรกรที่ทำนา ที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์จากกัน โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง สามารถลดต้นทุนการผลิตด้านอาหารสัตว์ที่ได้จากพื้นที่นา ในขณะที่เกษตรกรที่ทำนาก็ได้รับผลตอบแทนจากค่าเช่าที่นา และการช่วยกำจัดศัตรูพืชต่างๆ ในนาที่ทำให้ระบบนิเวศวิทยามีความสมดุล (กรรณิกา, 2555) ผลการศึกษาคั้งนี้บอกเป็นนัยถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ในการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งของเกษตรกรในประเทศไทย

สรุป

เกษตรกรผู้เลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งในอำเภอพรหมพิราม อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นเพศชายส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทางการเกษตร มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเปิดไขไล่ทุ่งจากการศึกษาด้วยตนเอง มีการใช้เงินทุนของ

ตนเองในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเช่าที่ดิน และมีการจ้างแรงงานในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง อย่างไรก็ตามเกษตรกรไม่มีการจดบันทึกข้อมูลฟาร์มสายพันธุ์ที่เลี้ยงโดยส่วนใหญ่เป็นเป็ดสายพันธุ์กากี้แคมเบลล์ใช้อาหารชั้นสำเร็จรูปในการเลี้ยง และมีการทำวัคซีนให้กับเป็ดไข่ไล่ทุ่งของตนเอง สำหรับทัศนคติของเกษตรกรต่อการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง คิดว่าการเลี้ยงเป็ดแบบขายไข่เปิดให้กำไรมากที่สุด และปัญหาและอุปสรรคในด้านราคาและการตลาด เป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. 2558. กรมปศุสัตว์ช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดไข่. สำนักงานเลขาธิการกรม. กรมปศุสัตว์, กรุงเทพฯ.
- กรรณิกา อูสสาสาร. 2555. การเลี้ยงว่าด้วยเป็ดไล่ทุ่ง: วากรรมใช้หัวदन และการต่อรองของเกษตรกร. ปรญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- คุณพร เต็มปียพล, สุวิชา เกษมสุวรรณ และวราพร พิมพ์ประไพ. 2555. รูปแบบการเลี้ยงและการผลิตเป็ดไข่ในจังหวัดสุพรรณบุรี อยุธยา และนครปฐม. น.171-178 น. ใน: ประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 50: สาขาสัตว, สาขาสัตวแพทยศาสตร์, สาขาประมง. ชิดชนก สินธุสุวรรณ. 2556. การจัดการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในจังหวัดปทุมธานี. ปรญญาเกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร) มหาวิทยาลัยอุทยธรมาธิราช.
- ธัญญธร จริญยานนท์, วิภาวรรณ ปาณะพล, วิโรจน์ วนาสธิชัยวัฒน์, รักไทย งามภักดี, นพพร ปานจินดา, เวียงทอง อินทอง, นิสาชล ศรีอ่อน. 2549. ศึกษาการจัดการจัดการและต้นทุนการผลิตจากอาชีพการเลี้ยงเป็ดไข่ไล่ทุ่งในโซนภาคกลางและภาคตะวันออก. กรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 133 หน้า.
- ไพโรจน์ เสงแสงชัย. 2549. การศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงเป็ดไข่แบบฟาร์มปล่อยลานและแบบไล่ทุ่ง ในจังหวัดสุพรรณบุรี. ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต (ธุรกิจการเกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 126 หน้า.
- Bui, X. M. 2010. Smallholder Poultry Production: Duck Farming Systems and Avian Influenza in the Mekong Delta of Vietnam. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. 14 p.
- Gilbert M., Chaitaweesub P., Parakamawongsa T., Premashthira S., Tiensin T., Kalpravidh W., Wagner H., and J. Slingenbergh. 2006. Free-grazing Ducks and Highly Pathogenic Avian Influenza, Thailand. Emerging Infectious Diseases. 12(2): 227-234.